

QISHLOQ XO‘JALIGIDA OLMA YETISHTIRISH AGROTEKNIK USULLARI VA HOSILDORLIKNI OSHIRISH YO‘LLARI

Yunusov Shavkatbek Yuldashevich

Anotatsiya. *So‘nggi yillarda O‘zbekiston qishloq xo‘jaligida meva yetishtirish, xususan, olma plantatsiyalarini kengaytirish va hosildorlikni oshirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Ushbu tezisda olma daraxtining agrobiologik xususiyatlari, uni parvarishlashda qo‘llaniladigan ilg‘or agroteknik tadbirlar, suv tejovchi sug‘orish usullari hamda o‘g‘itlash tizimlarining samaradorligi yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy intensiv bog‘dorchilik texnologiyalarini joriy etish orqali mevaning sifati va hosildorligini oshirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ilmiy asoslangan agroteknik yondashuvlar olma yetishtirishda yuqori samaradorlikka erishishning muhim omilidir.*

Kalit so‘zlar: *olma, qishloq xo‘jaligi, agroteknika, intensiv bog‘dorchilik, hosildorlik, sug‘orish tizimi, o‘g‘itlash, meva sifati.*

Kirish

Hozirgi kunda O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi tarmoqlarini modernizatsiya qilish, meva-sabzavotchilikni rivojlantirish va eksport salohiyatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, olma yetishtirish sohasida zamonaviy agroteknik usullarni qo‘llash, intensiv bog‘dorchilik tizimini keng joriy etish va resurs tejamkor texnologiyalar asosida yuqori hosil olish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O‘zbekistonning turli hududlarida iqlim va tuproq sharoitlarining xilma-xilligi olma navlarini to‘g‘ri tanlash, parvarishlash, sug‘orish va o‘g‘itlash tizimini ilmiy asosda tashkil etishni talab etadi. Shu sababli, qishloq xo‘jaligi ishlab chiqaruvchilari hamda olimlar olma yetishtirishda hosildorlikni oshirish, meva sifatini yaxshilash va eksport talablariga javob beruvchi mahsulot yetishtirish bo‘yicha izlanishlarni jadallashtirmoqda.

Mazkur tadqiqotda olma daraxtining agrobiologik xususiyatlari, parvarishlash jarayonida qo‘llaniladigan ilg‘or agroteknik tadbirlar, sug‘orish va oziqlantirish tizimlarining samaradorligi, shuningdek, intensiv bog‘dorchilik texnologiyalarining ahamiyati tahlil etiladi. Shu orqali mamlakatimizda olma yetishtirishning samaradorligini oshirish va sifatli, eksportbop meva mahsulotlari yetishtirishga zamin yaratish imkoniyatlari o‘rganiladi.

Mazkur tezisning asosiy maqsadi — O‘zbekistonning tabiiy-iqlim sharoitlarida olma daraxtlarini yetishtirishda zamonaviy agroteknik usullarni qo‘llash orqali meva hosildorligi va sifatini oshirish imkoniyatlarini o‘rganishdir. Shu bilan birga, ilmiy asoslangan parvarishlash texnologiyalarini ishlab chiqish, suv va o‘g‘it resurslaridan oqilona foydalanish tizimini takomillashtirish, intensiv bog‘dorchilik usullarining samaradorligini tahlil qilish ham tadqiqotning bosh maqsadlaridan biri hisoblanadi. Ushbu

maqsad orqali olma yetishtirish jarayonida ekologik barqarorlik, iqtisodiy foydalilik va eksport salohiyatini oshirishga erishish ko'zda tutiladi.

Tadqiqot doirasida quyidagi vazifalar belgilangan:

- olma daraxtining biologik va agroekologik xususiyatlarini ilmiy jihatdan o'rganish;
- olma yetishtirishda iqlim, tuproq va namlik omillarining o'sish va hosildorlikka ta'sirini tahlil qilish;
- zamonaviy sug'orish texnologiyalari (xususan, tomchilatib sug'orish)ning samaradorligini baholash;
- o'g'itlash tizimida makro va mikroelementlar balansini saqlashning ahamiyatini aniqlash;
- zararkunanda va kasalliklarga qarshi ekologik xavfsiz himoya choralarini ishlab chiqish;
- intensiv bog'dorchilik tizimining afzalliklarini, iqtisodiy samaradorligini va hosildorlikka ta'sirini aniqlash;
- olma yetishtirish jarayonida qo'llaniladigan ilg'or xorijiy tajribalarni tahlil qilish va ularni mahalliy sharoitga moslashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot predmeti — O'zbekiston sharoitida olma daraxtlarini yetishtirish jarayonida qo'llaniladigan agrotexnik usullar, sug'orish va oziqlantirish tizimlari, parvarishlash texnologiyalari hamda ularning meva hosildorligi va sifat ko'rsatkichlariga ta'siri. Shu bilan birga, tadqiqot olma yetishtirishda intensiv bog'dorchilikning amaliy imkoniyatlari, ekologik samaradorligi va iqtisodiy afzalliklarini ham o'z ichiga oladi.

Olma yetishtirish qishloq xo'jaligining eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning hosildorligi va meva sifatiga bir qator agrotexnik omillar bevosita ta'sir qiladi. Olma daraxtining rivojlanishi va meva berish jarayoni iqlim, tuproq sharoiti, sug'orish, o'g'itlash va parvarishlash texnologiyalariga bog'liqdir. Shu bois, olma yetishtirishda agrotexnika tadbirlarini ilmiy asosda va tizimli ravishda qo'llash dolzarb ahamiyat kasb etadi. Olma navini tanlashda mahalliy iqlim va tuproq sharoitlariga moslik asosiy talab hisoblanadi. O'zbekiston hududida "Semerenko", "Golden Delicious", "Renet Simirenko" kabi navlar yaxshi hosil beradi va yuqori sifatli meva beradi. Nav tanlash jarayonida hosildorlik, kasalliklarga chidamlilik, meva saqlash muddati va eksport imkoniyatlari hisobga olinadi. Sug'orish tizimi olma daraxtining o'sishi va meva sifatiga bevosita ta'sir qiladi. Tomchilatib sug'orish usuli ayniqsa samarali bo'lib, u suv tejamkorligi, ildiz zonasida optimal namlikni ta'minlashi va kasalliklarning rivojlanish xavfini kamaytirishi bilan ajralib turadi. Sug'orish rejasi o'sish davri, gullash va meva pishish bosqichlariga muvofiq belgilanadi. O'g'itlash tizimi ham hosildorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Azot, fosfor va kaliy elementlarini me'yorida qo'llash daraxtning o'sishi, gullash, meva rivojlanishi va saqlanish muddatini uzaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, mikroelementlar bilan oziqlantirish mevaning rangi, lazzi va saqlanish sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bog'dorchilikda zararkunanda va kasalliklarga qarshi kurash tadbirlari ham alohida ahamiyatga ega. Ekologik xavfsiz va ilmiy asoslangan insektisid va fungisidlar bilan ishlov berish, biologik usullarni qo'llash orqali hosil yo'qotilishining oldini olish mumkin.

Daraxtni shakllantirish (kesish, novdalarni yoyish) hosilni to'g'ri taqsimlash va meva sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. So'nggi yillarda intensiv bog'dorchilik tizimi keng joriy etilmoqda. Ushbu usulda daraxtlar ixcham shaklda o'stiriladi, hosilga tez kiradi, meva sifat ko'rsatkichlari yuqori bo'ladi va eksport salohiyati oshadi. Bundan tashqari, yangi selektsion navlar va zamonaviy parvarishlash texnologiyalarini qo'llash orqali yuqori hosil olish va meva sifatini barqaror saqlash imkoniyati mavjud.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, olma yetishtirishda agrotexnik tadbirlarni tizimli va ilmiy asosda qo'llash hosildorlikni oshirish, meva sifatini yaxshilash va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi. Olma navini mahalliy iqlim va tuproq sharoitlariga mos tanlash, sug'orish va o'g'itlash tizimini optimallashtirish, daraxtni shakllantirish va zararkunandalarga qarshi ekologik xavfsiz choralarni amalga oshirish hosilni barqaror va yuqori sifatli qiladi. Shu bilan birga, intensiv bog'dorchilik texnologiyalarini joriy etish meva ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligini oshiradi va eksport salohiyatini kengaytiradi. Tadqiqot natijalari olma yetishtirish sohasida ilmiy asoslangan amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi va qishloq xo'jaligini rivojlantirishda muhim hissa qo'shadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abdullayev, S. (2020). *O'zbekiston sharoitida meva-sabzavotchilikni rivojlantirish*. Toshkent: Qishloq xo'jaligi nashriyoti.
2. Karimov, A. (2019). *Olma yetishtirishning agrotexnik asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Rakhmonov, B. & Islomov, M. (2021). *Intensiv bog'dorchilik texnologiyalari va ularning samaradorligi*. Toshkent: Qishloq xo'jaligi akademiyasi nashriyoti.
4. Sultonov, D. (2018). *Sug'orish va o'g'itlash tizimlari: amaliy qo'llanma*. Toshkent: Agrokonsalting.
5. FAO. (2020). *Apple production and post-harvest handling*. Rome: Food and Agriculture Organization.
6. Egamberdiyev, T. (2022). *Meva daraxtlarining kasallik va zararkunandalarga qarshi ekologik himoyasi*. Toshkent: Qishloq xo'jaligi universiteti.
7. World Bank. (2019). *Horticulture development in Central Asia*. Washington D.C.: World Bank Publications.